

1901/3 від 12.04.2023

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступного фахового випробування на здобуття ступеня вищої освіти освітній рівень – магістр, галузь знань – 03 Гуманітарні науки, спеціальність – 035 «Філологія», спеціалізація 035.01 «українська мова і література»

Вступне фахове випробування для навчання за освітнім ступенем "магістр" спеціальності 035 «Філологія», спеціалізація 035.01 «українська мова і література» проводиться відповідно до «Правил прийому до Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна на 2023/2024 навчальний рік». Вступним випробуванням з української мови і літератури на навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» для вступників, які мають право на такий іспит згідно з Правилами прийому до Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна на 2023/2024 навчальний рік", є письмовий іспит.

Тривалість вступного іспиту в магістратуру – 4 астрономічні години. Вступники, які без поважних причин не з'явилися на вступний екзамен у зазначений за розкладом час, до наступного вступного випробування в конкурсі не допускаються

Метою іспиту з української мови та літератури є виявлення рівня набуття та розвитку навичок і вмінь з української мови та літератури вміння застосовувати набуті знання з фаху відповідно до затвердженої програми вступних випробувань, яка за змістом і обсягом включає навчальний матеріал підготовки фахівців за освітнім ступенем «бакалавр». Іспит передбачає письмові відповіді вступника на питання теоретичного та практичного характеру з української літератури та української мови

На екзаміні з української мови та літератури вступники до магістратури мають продемонструвати:

знання

- основних періодів розвитку української літератури від давнини до ХХІ сторіччя, еволюцію напрямків, жанрів і стилів, творчість чільних представників літератури та художньо-стильові явища;
- основних понять, базових теорій та концепцій обраної філологічної спеціалізації, необхідних для професійного висвітлення питань літературознавства;
- загальних властивосте літератури як мистецтва слова;
- системних відомостей про літературну мову, що вивчається, особливості її формування, ознаки та функції;
- системи мови що вивчається (лексику, фонетику, морфеміку, словотвір, морфологію, синтаксис), а також мовні норми, в тому числі орфографічні і пунктуаційні;
- закономірностей історичного розвитку мовних явищ, належних до різних мовних рівнів;
- специфіки територіально-діалектних та соціально-діалектних різновидів національної мови, що вивчається;

вміння

- практично застосовувати набуті теоретичні знання з української мови;
- володіти орфоепічними, лексичними, фразеологічними, словотвірними, морфологічними, синтаксичними, орфографічними, пунктуаційними та стилістичними нормами сучасної української літературної мови;
- аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють;
- розпізнавати істотні ознаки мовних явищ, описувати їх властивості; групувати й класифікувати мовні явища, встановлювати причиново-наслідкові зв'язки між ними;
- аналізувати й інтерпретувати твори української літератури й усної народної творчості, визначати їхню художньо-стильову специфіку й

характеризувати ідейно-тематичні особливості та місце в українському літературному процесі;

- здійснювати лінгвістичний та літературознавчий аналіз текстів різних жанрів і стилів;
- створювати власні висловлення, критичний погляд на мовні явища з урахування сучасних підходів до їхнього аналізу;
- логічно й послідовно викладати думки та формулювати відповідні висновки.

Опис програми

Програма вступних випробувань з української мови для вступників до Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна для навчання за освітнім ступенем «магістр» спеціальності 035 «Філологія», спеціалізація 035.01 «українська мова і література» складена на основі навчального плану Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за спеціальністю 035 «Філологія» спеціалізації 035.01 «Українська мова і література».

Програма з української мови

Лексикологія та фразеологія

Сучасна українська літературна мова. Визначення, ознаки, функції. Лексичне значення слова. Слово і поняття. Типи лексичних значень. Моно- та полісемія слова. Розвиток лексичного значення слова. Переносне значення та переносне вживання. Види перенесень: метафора, функціональне перенесення, метонімія, синекдоха. Парадигматичні відношення у лексиці (синонімія, антонімія, омонімія). Склад української лексики з погляду її походження. Лексика української мови з погляду її вживання. Соціальні та територіальні діалекти. Активний і пасивний склад лексики. Стилістична

диференціація лексики. Поняття фразеологізму. Семантика і структура фразеологічних одиниць (ФО). Класифікація ФО. Джерела фразеології.

Фонетика. Орфографія

Поняття про фонетику та фонологію. Фонема та її властивості. Основні аспекти вивчення звуків. Звукове поле фонем. Фонема та її алофони. Система голосних фонем української мови. Історичний коментар. Система приголосних фонем, їх характеристика. Звукові поля голосних та приголосних фонем. Основні чергування голосних. Історичний коментар. Основні чергування приголосних. Історичний коментар. Види звукових змін (епентеза, протеза, дієреза, гаплогія, спрощення). Наголос як фонетичне явище. Засоби милозвучності української мови. Найголовніші правила української орфоєпії. Принципи української орфографії. Сучасний український правопис.

Морфеміка

Основні поняття морфеміки (морф і морфема; характерні риси морфем; особливості аломорфів). Характеристика кореневих і афіксальних морфем. Історичні зміни в морфемній будові слова (опрощення, перерозклад, ускладнення, декореляція).

Словотвір

Основні поняття словотвору (твірна основа і формант; мотивованість, критерії встановлення напрямку мотивації; словотвірне значення; словотвірний тип; словотвірне гніздо). Морфологічні та неморфологічні способи словотворення сучасної української мови. Морфонологічні зміни при словотворенні (чергування, усічення, нарощення, накладання).

Морфологія

Основні граматичні поняття (граматичне значення слова, способи та засоби його вираження; граматична категорія). Поділ на частини мови та критерії їх виділення. Морфологічні категорії сучасної української мови. Лексико-граматичні та граматичні категорії іменника. Поняття про прикметник. Семантико-граматичні групи прикметників. Числівник як повнозначна частина мови. Розряди числівників. Лексико-граматичні ознаки і

словозміна займенників. Дієслово як носій динамічної ознаки. Граматичні категорії дієслова. Прислівник. Розряди прислівників за значенням. Службові частини мови.

Синтаксис

Синтаксис як розділ граматики. Основні одиниці синтаксису. Словосполучення як одиниця синтаксису. Підрядні словосполучення та їх типи. Речення як основна синтаксична одиниця. Структурно-семантичні типи речень. Просте і складне речення. Типи речень за метою висловлення. Просте речення. Двоскладні речення. Головні члени речення. Підмет і присудок, їх типи та способи вираження. Односкладні речення, їх структурно-семантичні різновиди. Другорядні члени речення, їх типи та способи вираження. Повні і неповні речення. Складне речення. Принципи класифікації складних речень. Складносурядні речення. Засоби зв'язку, змістові відношення між частинами, розділові знаки. Складнопідрядні речення. Типи складнопідрядних речень. Безсполучникові складні речення. Засоби зв'язку частин безсполучникових складних речень. Структурно-семантичні типи безсполучникових складних речень. Складні речення з різними видами зв'язку, їх основні різновиди. Пряма мова, розділові знаки. Непряма мова. Невласне пряма мова. Принципи української пунктуації. Пунктуаційні знаки, їх основні типи і функції.

Історія української літературної мови

Періодизація історії української літературної мови. Зміни в змісті поняття «українська літературна мова» на різних історичних етапах. Т. Г. Шевченко – реформатор української літературної мови. Основні тенденції розвитку української літературної мови на сучасному етапі.

Українська література

Епоха Середньовіччя: суспільно-культурні параметри

Ораторська й учительна проза. «Слово о полку Ігоревім». «Слово про закон і благодать» Іларіона. «Повчання» князя Володимира Мономаха.

Літописання («Повість временних літ», Галицько-Волинський літопис). Житійна проза (Києво-Печерський патерик).

Епоха Ренесансу в Україні: гуманізм як історико-культурне явище. Українська література в європейському контексті. Братства. Літературні осередки України. Міжконфесійна полеміка. Твори Івана Вишенського.

Історико-культурні параметри епохи Бароко: XVII–XVIII ст. в історії української культури; міжнародні орієнтації барокового письменства; особливості барокової поетики; напрямки еволюції жанрово-стильової системи; періодизація епохи. Барокова полемічна проза й проповідницька культура. Творчий шлях Мелетія Смотрицького. Творчість Іоанікія Галятовського. Байки й притчі Григорія Сковороди. Історико мемуарна проза: «козацькі літописи як етап історичного самоусвідомлення нації («Сказання про війну козацьку з поляками» Самійла Величка; літопис Самовидця; літопис Григорія Граб'янки). Барокова поезія (теоретична поетика в українській школі XVII-XVIII ст.; «Вірші на жалосний погреб гетьмана Сагайдачного» Касіяна Саковича; «Сад божественних пісень» Григорія Сковороди; історичні вірші про Хмельниччину). Гумористичне віршування: «мандровані дяки» як соціокультурний феномен; гумористичні віршовані оповідання. Вірші про попа Негребецького, про Марка Пекельного, про Кирика. Шкільна драма («Володимир» Феофана Прокоповича). Декламації, діалоги, інтермедії (вертепна драма).

Українська література першої половини XIX ст.

Історична та культурна ситуація на етнічних українських територіях наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. Поняття нова українська література. Просвітницько-сентименталістські та романтичні ідейні тенденції в літературі першої половини XIX ст.

«Енеїда» І. Котляревського: жанрова специфіка, ідейний зміст, побутово-етнографічні теми. «Наталка Полтавка»: тематика, образи, роль пісенних партій. Своєрідність розвитку жанру байки: твори П. Гулака-Артемовського, Л. Боровиковського, Є. Гребінки. Проза Г. Квітки-

Основ'яненка: «Маруся», «Конотопська відьма» та ін.. Ранній український романтизм: поезія Л. Боровиковського, А. Метлинського, М. Костомарова, М. Петренка, В. Забіли, М. Шашкевича. Рання творчість Т. Шевченка: провідні мотиви, образність. Поеми Т. Шевченка 1843-1845 рр. («Сон», «Наймичка», «Кавказ»), поетичне послання «І мертвим, і живим...». Лірика Т. Шевченка періоду заслання. Художні пошуки Т. Шевченка 1857–1861 рр.

Українська література другої половини XIX століття

Історичні умови літературного розвитку в Україні в другій половині XIX ст.

Літературна ситуація в Україні в другій половині XIX ст.: літературні напрями, традиційне та нове в тематиці, жанровій системі, поетиці порівняно з літературним процесом першої половини XIX ст.

Українська поезія другої половини XIX ст.: тематика, жанровий діапазон (власне лірика, байка, співомовка, балада, поема). Поняття про пошевченківську епоху в поезії. Творчість П. Куліша, Л. Глібова, С. Руданського, Ю. Федьковича, Я. Щоголева, П. Грабовського.

Особливості розвитку української прози в другій половині XIX ст.: традиційне та нове в тематиці, жанровій системі, поетиці творів 50–60-х та 70–90-х років. Творчість Марка Вовчка, П. Куліша, А. Свидницького, Панаса Мирного, І. Нечуя-Левицького.

Історичні умови розвитку українського професійного театру. Діяльність перших українських професійних театральних труп. Репертуар: традиції, тематика, жанри, образи твори. Творчість М. Кропивницького, М. Старицького, І. Тобілевича.

Творчість І. Франка: обставини появи, авторські передмови, структура, тематика поетичних збірок «З вершин і низин», «Зів'яле листя», «Мій Ізмарагд». Поема «Мойсей»: джерела, авторські передмови, проблематика, образи. Мала епіка: тема села, філософські мотиви. Роман «Перехресні

стежки»: історія створення, тематика, образи. Драма «Украдене щастя»: джерела, основний конфлікт, образи.

Українська література к. XIX – п. XX ст.

Історичні умови розвитку української літератури в к. XIX – п. XX ст.

Літературна ситуація в Україні в к. XIX – п. XX ст.: неореалізм, неоромантизм (традиційне та нове у відображенні світу й людини); модернізм: історія виникнення й становлення, особливості українського модернізму. Імпресіонізм, експресіонізм: риси Організації «Молода Муза».

Українська поезія к. XIX – п. XX ст.: збірки, цикли, тематика, жанровий діалог (Леся Українка, М. Вороний, В. Самійленко, О. Олесь).

Українська проза к. XIX – п. XX ст.: змістоутворюючі та формотворчі новації малої, середньої, великої епіки (В. Стефаник, О. Кобилянська, М. Коцюбинський, В. Винниченко).

Українська драматургія к. XIX – п. XX ст.: традиційне та нове в тематиці, жанровій системі, поетиці порівняно з драматургією другої пол. XIX ст. Поняття «нова драма» (Леся Українка, В. Винниченко).

Українська література XX ст.

Розвиток української літератури на новому історичному етапі Ідейно-естетичні шукання письменників у 20-ті роки (Розстріляне відродження). Літературна дискусія 1925–1928 років. Новелістика М. Хвильового. Концепція повісті «Санаторійна зона». Український інтелектуальний роман («Місто», «Невеличка драма» В. Підмогильного; «Дівчина з ведмедиком», «Доктор Серафікус» В. Домонтовича). Неоромантизм Ю. Яновського («Майстер корабля», «Чотири шаблі», «Вершники»). «Вертеп» як політекст А. Любченка. Художні пошуки М. Куліша («Мина Мазайло», «Народний Малахій», «Патетична соната»). Місце П. Тичини в модерністських пошуках

новітньої української літератури («Сонячні кларнети», «Замість сонетів і октав»). Лірика М. Рильського періоду «третього цвітіння». Романтизація національної історії в поемі «Мазепа» В. Сосюри. Особливості світобачення і поетики лірики Б.-І. Антонича. Є. Маланюк як представник «празької школи». «Жовтий князь» В. Барки як художня модель життя української родини в історично складний час. Неоромантичність індивідуального стилю І. Багряного («Сад Гетсиманський», «Тигролови»). Художній світ творчості О. Довженка («Земля», «Арсенал», «Україна в огні», «Зачарована Десна»). Творчість шістдесятників (В. Симоненко, Л. Костенко, В. Стус, Г. Тютюнник). Художній світ романістики О. Гончара («Прапорonosці», «Людина і зброя», «Циклон», «Собор»).

Теорія літератури

Літературознавство як наука: складові частини, зв'язок з іншими науками. Специфіка художньої літератури. Поділ літератури на роди і жанри. Епос, драма, лірика як літературні роди. Специфіка і місце роману в системі епічних жанрів.

Основні літературознавчі школи і методики XIX–XX ст. (міфологічна, біографічна, культурно-історична, психологічна, формалістська, структуралістська, семіотична, постструктуралістська, постколоніальна, феміністична).

Мова віршова і прозова: ознаки та відмінності. Системи віршування, їх основні риси. Загальне поняття про поетику літературного твору. Поняття контексту. Семантична роль контексту в тексті. Інтертекстуальність.

Критерії оцінювання комплексного фахового випробування з української мови і літератури

Фахове вступне випробування з української мови і літератури включає 4 питання: два питання з історії української літератури та теорії літератури і два питання з української мови. Максимальна кількість отриманих балів за всі чотири завдання дорівнює 200 балам.

Оцінювання відповідей здійснюється за комплексними критеріями – змістом, повнотою, глибиною, точністю та грамотністю й комунікативною якістю відповідей:

1) зміст, що відображає знання теоретичного матеріалу з питань мови та літератури, розуміння мовних (фонетичних, лексичних, словотвірних, морфологічних та синтаксичних, стилістичних) та літературних (специфіки родових та жанрових форм літератури, ідейно-художнього змісту творів, їх поетикальних особливостей) явищ та процесів, що їх зумовлюють;

2) повнота, яка передбачає всебічне висвітлення питань в окресленому напрямку, використання необхідного ілюстративного матеріалу;

2) використання наукової термінології та спеціальних понять;

3) точність формулювань й положень;

4) чітка структура викладу матеріалу, аргументованість висновків;

5) дотримання орфографічних, синтаксичних та стилістичних норм української мови;

200 балів	Вичерпна, глибока відповідь на всі питання. Оперування філологічною термінологією, уміння робити аналіз художнього тексту із залученням українського та світового історико-літературного контексту; здійснювати аналіз мовних явищ в описовому та історичному аспектах; логічна, аргументована, й грамотна відповідь на питання без змістових
-----------	---

	і фактичних неточностей. Відсутність орфографічних та пунктуаційних помилок.
190 балів	Вичерпна, глибока відповідь на всі питання; оперування філологічною термінологією, уміння робити аналіз художнього тексту; здійснювати аналіз мовних явищ в описовому та історичному аспектах; виклад матеріалу логічний, аргументований; наявність незначної змістової помилки. 0-0-1
90 балів	Вичерпна, глибока відповідь на всі питання; оперування філологічною термінологією, уміння робити аналіз художнього тексту; здійснювати аналіз мовних явищ в описовому та історичному аспектах; відповідь логічна, аргументована; наявність незначних змістових помилок; 1-0-2 0-1-1 1-0-0
85 балів	Вичерпні, глибокі відповіді на три питання. Бракує повноти та глибини у висвітленні одного питання з української літератури або української мови. Відповіді достатньо аргументовані. Володіння фаховою термінологією. Допущено змістові помилки. 1-1-1 1-1-2
80 балів	Вичерпні, глибокі відповіді на три питання. Бракує повноти та глибини у висвітленні одного питання з української літератури або української мови; відповідь недостатньо аргументована або не ілюстрована фактичним матеріалом

	Володіння фаховою термінологією. Наявні незначні змістові помилки. 1-2-1 1-2-2
75 балів	Вичерпні, глибокі відповіді на два питання з української мови. Володіння філологічною термінологією. Бракує повноти та глибини у висвітленні двох питань з української літератури. Допущено змістові помилки. Наявні незначні змістові помилки 2-0-1 2-0-2
70 балів	Вичерпні, глибокі відповіді на два питання з української мови. Бракує повноти та глибини у висвітленні двох питань з української літератури. Поверхове знання художнього тексту. Помилки у використанні філологічної термінології. Допущено змістові помилки. 2-2-2 2-1-3
65 балів	Вичерпні, глибокі відповіді на два питання з української мови. Бракує повноти та глибини у висвітленні двох питань з української літератури. Поверхове знання художнього тексту. Помилки у використанні літературознавчої термінології. Допущено змістові помилки. . 2-3-2 2-3-3 2-3-4 1-3-2 0-4-4
60 балів	Вичерпні, глибокі відповіді на два питання з української літератури. Володіння літературознавчою термінологією.

	Бракує повноти та глибини у висвітленні двох питань з української мови. Допущено змістові помилки. 1-4-1 1-4-2 2-4-2 3-0-3
110 балів	Вичерпна відповідь на одне питання. Два питання висвітлено поверхово. Відсутня відповідь на одне питання. Відповіді містять окремі фактичні неточності. Допущені змістові помилки. 3-1-2 3-2-3
100 балів	Відсутня відповідь на одне питання. Один із складників питання нерозкритий вповні або відповідь засвідчує нерозуміння його студентом. У цілому наявні відповіді Допущені змістові помилки.. 3-3-3 3-4-4 4-4-4
99 балів	Відсутня відповідь на два питання. Один із складників питання нерозкритий вповні або відповідь засвідчує нерозуміння його студентом. Помилки у розумінні фахових термінів. Допущені змістові помилки.. 5-5-5
60 балів	Відповіді питання поверхові; незнання окремих мовних явищ або художнього твору. Помилки у розумінні фахових термінів. Змістові помилки. 6-6-6

40 балів	Відповідям на питання бракує послідовна вичерпність й аргументованість; вони мають принципові неточності, недостатньо ілюстративні; інтерпретація літературних творів є поверховою й нецілісною; недоречне або помилкове використання філологічної термінології. Екзаменаційна робота містить фактичні помилки. У викладі матеріалу наявні стилістичні, синтаксичні чи орфографічні помилки. 6-7-7
20 балів	Відсутні відповіді на три питання. Знання з української мови та літератури є вибічковими, фрагментарними, відповіді – неглибокими, позбавленими достатньої аргументованості, мають місце фактичні принципові неточності; наявні орфографічні й пунктуаційні помилки; порушення логіки викладу; аналіз художнього твору підмінений загальними фразами, бракує текстуальної конкретики. Студент не завжди доцільно залучає мовознавчу та літературознавчу термінологію. Велика кількість змістових помилок. 7-7-7
0-10 балів	Відповіді засвідчують незнання теоретичного матеріалу, поверхове знання української мови та української літератури; виклад матеріалу позбавлений логіки й аргументованості, у роботі наявні орфографічні й пунктуаційні помилки. Велика кількість змістових помилок. Більше 7-7-7

Вступник допускається до участі у конкурсному відборі для зарахування на навчання, якщо оцінка з вступного випробування складає не менше 100 балів.

Голова фахової атестаційної комісії

_____ Юрій КОХАН

Програму затверджено на засіданні приймальної комісії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Протокол № 3 від 3 квітня 2023 р.

Відповідальний секретар

_____ Сергій ЄЛЬЦОВ